

MEMOIRES
VOL LEVEN
EN DOOD

Patrick
Van Gompel

MEMOIRES
VOL LEVEN
EN DOOD

P E L C K M A N S

Inhoud

Eerst even dit	9
Een barst in de stilte	11
Bij ons thuis	13
Mijn vinnige moeder	23
Pol de boswachter	31
Dierenmishandeling in Weelde	39
Het leven is een toneelstuk	49
Het leven is een feest	63
Het taboe met een grote K	71
Danny Huwé reist altijd mee	79
Somalië, de film van mijn leven	83
Wanneer het licht uitgaat	91
Dood op een fuif, dood om een duif	97
De langste reis	113
Het plezier in het leven is het leven zelf	119
Het geluid van kogels	127
Een grote vogel	135
Mensen zien doodschieten	139
De laatste keer omkijken	149
‘Een mens wil waardig leven en waardig sterven’	151
Rome zien en sterven	163
Grote broer, die weet het best	167
Eeuwige broederliefde	173
Citoyen d’honneur de Revel	177
Dé remedie tegen verdriet	181
Het onzichtbare zwaard van Damocles	187
Aan een zijden draadje	193
Vooruitkijken	197

Langer leven en vroeger sterven 201

Het gesprek in de trein 204

Doodgraag - de volledige theatertekst 213

Stamboom 288

Dankwoord 289

Bibliografie 291

Voor mijn zus Ilse en mijn broer Frank.
Wij weten waarom.

Wenn du Schmetterlinge jagst, fliegen sie weg. Wenn du aber einen Garten anlegst, kommen sie zu dir. Und wenn sie nicht kommen, hast du immer noch einen schönen Garten.

Als je vlinders achtervolgt, vliegen ze weg. Als je een tuin aanlegt, komen ze naar je toe. En als ze niet komen, heb je nog altijd een prachtige tuin.

— DUITSE LEVENSWIJSHEID

Misschien wordt het na de winter weer beter.

— POL VAN GOMPEL (1920-1986)

Het plezantste in het leven is het leven zelf.

— OMÈR VAN GOMPEL (1952-2010)

Een mens wil waardig leven en ook waardig sterven.

— LIZA VAN GOMPEL - VAN LOON (1923-2015)

Praten over doodgaan is gemakkelijk
als het over iemand anders gaat.

— HUUG VAN GOMPEL (1947-2020)

Eerst even dit

Er was doodeenvoudig geen keuze. Ik moest dit boek schrijven, vroeg of laat. Er zat veel verdriet te wringen en daarom ben ik dankbaar dat ik nog leef. Wat op zich al een wonder is.

Het leven raast voorbij en als je niet oplet, glijdt het als woestijnzand door je vingers. Net als de tijd. Een mens moet af en toe stilstaan en omkijken om te weten wie hij voorbijloopt of wat hij achterlaat.

Vijftig jaar lang al spookt de dood door mijn hoofd omdat ik als twintiger dacht dat ik nooit dertig zou worden. Vijftig jaar later valt dat redelijk mee.

De dood van mijn moeder heeft me zwaar aangegrepen. De permanente afwezigheid van mijn twee oudere broers hangt als een onweerswolk boven mijn hoofd. Ook al schijnt de zon.

Tussen de harde klappen door trek ik als verslaggever de wereld rond, van het ene slagveld naar het andere. Alsof er in mijn hoofd niets gebeurt. Ik zie kinderen sterven van de honger en ik zie mensen elkaar doodschieten. Ik hoor bommen vallen en ik ontsnap zelf enkele keren aan de dood.

Het leven in een vingerknip.

Bij het schrijven van dit boek heb ik veel tranen gelaten. Ik heb me ook kapot gelachen. Ik ben begonnen met het verhaal van mijn moeder en daarna kon ik niet meer stoppen. Alles moest eruit, akelige verhalen in oorlogsgebieden, gesprekken die zijn blijven hangen, de kleine verhalen, momenten van dolle pret en grote vreugde, persoonlijke drama's.

Ik moest opschrijven wat dat allemaal met me deed en nog altijd doet. Ik moest achteromkijken om met een blij gemoed vooruit te kunnen blijven kijken.

Dit is een boek met mijn herinneringen aan leven en dood. Gaandeweg zal je veel van jezelf herkennen want zo bijzonder ben ik niet. Ik ben niet de enige die onderweg innige familieleden en warme vrienden of dierbare collega's verliest.

Dit is geen boek vol kommer en kwel. Het is een boek vol troost, kracht, moed en levensblijheid. Er wordt op tijd gelachen.

We weten het toch allemaal: 'Het leven is een geschenk maar we krijgen het niet cadeau.'

Ik leef ongelooflijk graag.

Een barst in de stilte

Het is een dag waarvan ik de datum niet meer weet.

‘In elk geval 1978,’ zegt mijn zus Ilse, ‘september misschien.’

‘Warm weer,’ weet mijn broer Frank heel zeker.

Ik sta samen met mijn vader aan het ziekbed van ons ma in het gasthuis in Turnhout dat er al lang niet meer is. Mijn moeder krijgt zuurstof toegediend en hapt naar adem. Ook de machines piepen. De dokter en verplegers zijn druk in de weer en ik weet niet wat ze precies doen. Ik kijk in de ogen van mijn vader en ik zie alleen maar hulpeloosheid. Mijn vader is 58, mijn moeder 55, ik 21. Net aan de slag als voltijds regionaal krantencorrespondent en ik ben in het ziekenhuis omdat ik nergens anders moet zijn.

De verplegers kijken eerst naar de dokter, daarna naar ons en pas dan begrijp ik het.

‘Zal ik mijn broers en zus bellen?’ vraag ik de dokter.

‘Doe dat,’ zegt de man, ‘dat lijkt me het beste, ja.’

Ik stap naar het onthaal van het ziekenhuis en vraag een telefoonboek. Ik begin als een gek te bladeren. De flinterdunne blaadjes glippen uit mijn vingers. Ik maak mijn wijsvinger nat. Ik ken de school van mijn zus en ik weet waar mijn drie broers aan het werk zijn. Ze moeten op tijd hier zijn. Als ik ze niet snel kan bereiken, zijn ze misschien te laat. En dat wil ik niet op mijn geweten. Mijn vingers glijden over de kolommen als een sneeuwschuiver en ik zie namen en telefoonnummers aan de kant vliegen, mijn hart klopt in mijn keel.

‘Ik kan die school niet vinden, waar staan de scholen?’

Ik zeg het hardop en een verpleegster komt naast me zitten en vraagt rustig welke school ik moet hebben. Ze draait het nummer en geeft me de telefoon door. Zo gaat het vier keer. Iemand van het schoolsecretariaat loopt naar de klas van mijn zus. De directeur van het dagcentrum waar mijn jongste broer aan het werk is, vertelt hem dat hij dringend naar het ziekenhuis moet. Hij stapt in zijn lichtblauwe Renault 17 en pikt mijn zus op. Op de speelplaats lezen ze in elkaars ogen: wat nu, gaat ons ma dood?

Mijn oudere broers zijn onderweg.

Het is muisstil in de kamer. We staan samen rond haar bed. Weinig woorden, tranen. Het is een longembolie. Een verstopping van een of meer longslagaders, door een bloedstolsel. De verstopping zorgt ervoor dat een deel van de long minder zuurstof krijgt en dat leidt tot kortademigheid, pijn op de borst en hoesten.

Hoesten, heel ons leven horen we ons ma hoesten.

Ma krijgt een zuurstofmasker op. Na een tijd ademt ze rustiger. Het verplegend personeel is niet meer zo zenuwachtig. Wanneer een verpleegster uit ons dorp iets zegt tegen ons ma, ontwaakt ze uit een urenlange afwezigheid.

Achteraf vertelt mijn moeder dat ze licht heeft gezien aan het einde van de tunnel. Ze ligt nog enkele maanden in het ziekenhuis met een hese stem van het intuberen, het kunstmatig zuurstof toebrengen.

Mijn broers en ik gaan weer naar huis. Mijn zus, dan twaalf, vertrekt met mijn vader naar het ouderlijk huis. Thuis loopt mijn zus maandenlang verloren, zonder ons ma. Daar staan mijn broers en ik niet bij stil. We hebben een eigen leven. In een ander huis.

Vanaf die dag, waarvan ik de datum niet heb onthouden, slaapt mijn moeder 's nachts met zuurstof. Tot aan haar dood.

Bij ons thuis

Bij ons thuis. Dat is de titel van het opstel voor het derde leerjaar in september in de gemeentelijke lagere school in Weelde. Gemeentelijke lagere jóngensschool, moet ik zeggen, want in Weelde gaan meisjes naar de nonnenschool. Zestig jaar geleden. Mijn geboortedorp ligt in de Noorderkempen, in het noorden van de provincie Antwerpen, tegen de Nederlandse grens.

Dat opstel schrijven we in de klas, liefst op een maandagochtend. In die tijd gaan grote mensen uit op zondagavond. Ook onze meester. Een stille klas op maandagochtend stelt hij op prijs. Met een natte tong op de bovenlip, likkend van de ene kant naar de andere, schrijven we het opstel met een lekker ruikend potlood, een gum in handbereik. De meester met de ellebogen op de lessenaar, zijn armen rechtop als steunpilaren en in zijn handen een zuchtende kop die af en toe links of rechts vertraagd overheelt. Met de onschuld van een piëta. Nog net niet het kopje erbij neerleggen.

Bij ons thuis. Het is ook de eerste opsteltitel die ik me herinner. Die snoodaard van een onderwijzer houdt niet alleen de klas stil, stiekem wil hij alles van ons weten. Heel geniepig. Kinderen vertellen alles. Bij het verbeteren weet de sluwe vos meteen hoe het er bij iedereen thuis bij ligt. Wat hij niet weet, is dat hij bij mij de pret van het opstel-schrijven aanwakkert. Een onbedoelde nevenwerking.

Het schrijven is een groot genot. Ik hoor nog altijd het glijden van het potlood over het zachte papier. Een potlood met een scherpe punt, net bevrijd uit een staalgrijze puntenslijper, een handmolentje vastgeschroefd op de lessenaar

van de meester. Je kan niet zomaar puntenslijpen, hij ziet erop toe. Of ik hoor het krassen van de kroonpen. Niet te diep soppen in de inktpot die netjes past in een gat in de schoolbank. Langs onderen kan je die inktpot trouwens omhoogduwen. Als je dan toch met je handen in die lade van de schoolbank zit, kan je misschien na de speeltijd ook je kauwgom weer tegen de onderkant plakken.

Het papier ruikt naar vers gezaagd hout. Het is niet zomaar papier, het is een *Cahier de Brouillon*, een werkschrift in pastelkleuren groen, blauw of roze. Op het omslag staat een Latijnse aanmoediging: *Labor omnia vincit*. Werk overwint alles. Op de achterkant staan de tafels van vermenigvuldiging. Elke pagina heeft links een verticale rode margelijs. Wij moeten rechts van de lijn blijven, de meester mag links van die lijn opmerkingen schrijven en punten geven.

Bij het begin van elk belangrijk werk, een opstel of zo, of een ondervraging, schrijven we in schoonschrift 'J.M.J'. Jezus, Maria, Jozef. Pas daarna onze naam en voornaam. Zo kan de meester gemakkelijk alfabetisch rangschikken. Vandaar komt wellicht de onhebbelijke gewoonte van veel Vlamingen om eerst hun achternaam te zeggen en pas daarna hun voornaam. Je ziet het nog op bestelwagens: 'Fietsenmaker - Wouters Ludwig - Telefoon...'

Ach, opstellen schrijven. Zo heerlijk. In opstellen kan je alles kwijt, je kan zoveel verzinnen en liegen als je wil.

Als je tenminste die ene laatste zin niet vergeet: 'Gelukkig, het was maar een droom!'

Met een uitroepteken om zeker te zijn.

Eind jaren zeventig, begin jaren tachtig volg ik als regionaal correspondent voor *Het Laatste Nieuws*, *Het Nieuwsblad* en *De Morgen* de gemeenteraad van de fusiegemeente Ravels (Ravels, Weelde, Poppel).

Ik hoor het burgemeester Frans Tanghe van de CVP, de Christelijke Volkspartij, nog zeggen met een diepe bariton: 'Voortaan mogen er ook meisjes naar de jongensschool!'

Alsof in Rome de paasklokken vertrekken op 1 september, wat een gunst. Op dat ogenblik is gemengd onderwijs in de rest van Vlaanderen al ruim een decennium gangbaar.

Het ouderlijk huis

Quand je me tourne vers mes souvenirs
Je revois la maison où j'ai grandi
Il me revient des tas de choses
Je vois des roses dans un jardin

Van het lied 'La maison où j'ai grandi' van Françoise Hardy word ik altijd week. Wanneer ik het hoor, loop ik in mijn hoofd rond in mijn ouderlijk huis. Met een droeve blik.

Het ruime huis aan de Koning Albertstraat 91 is van eind jaren veertig. Ik kan de indeling zo natekenen, ik kan alles aanwijzen. Het waskot waar ook de brander staat van de centrale verwarming, de tussenkeuken, de keuken. Ik weet nog wie waar aan tafel zat. Ik zit opnieuw in het salon met de dichtgemaakte open haard op de plek waar de Leuvense stoof niet meer staat. In het salon ook de kast met het *goei servies* voor de feestdagen, de hoek met de televisie en de *voorste kamer*. De schuifdeur van die beste kamer gaat alleen uiteen bij hoog bezoek. In die kamer eten we in het begin alleen bij feestelijke aangelegenheden als een eerste of plechtige communie.

Bij een grote renovatie gaat er een binnenmuur uit en komt er een stalen draagbalk in het plafond. Het salon en de voorste kamer veranderen in een frissere, open ruimte waar meer leven is toegestaan voor zeven mensen. De familie Van Gompel maakt kennis met de moderne wereld. Na lang sparen.

Zonder nadenken loop ik de houten trap op langs foto's van overleden grootouders én priester-grootoom. Als ik niet

struikel op de traploper die geregeld loskomt. Op de eerste verdieping langs de straatkant links een kleine studeerkamer. Daarnaast een grote slaapkamer waar we met broers en zus samen in bed liggen. Met twee of met drie. Wie bij wie hangt af van de leeftijd die telkens opschuift. Tegenover die kamer de slaapkamer van onze ouders aan de rustige tuinkant. Daarnaast de blauwe kamer, de slaapkamer voor de jongste kinderen. Daar staat ook nog een schattig, houten bureautje om je huiswerk te maken.

Lang voordat er in 1969 centrale verwarming in huis komt, genieten we in barre winters in de slaapkamers van plankstijve lakens en ijsbloemen op de ruiten. In de zomer gaan de vensters open en de *blaffaturen* omhoog om aardige dingen te roepen naar de buurmeisjes aan de overkant van de straat. Zij hangen ook uit het raam. Voor de lol laten we zo'n rolluik weleens zakken zodat een broer met zijn hoofd klem komt te zitten. Tot groot jolijt van de meisjes aan de overkant.

Met een uitschuifbare houten ladder kom je op zolder, een stoffige bergplaats voor overbodige spullen waarvan mijn ouders denken dat ze die ooit nog nodig hebben. We komen er weinig. Jarenlang staan er oude boeken in een nauwelijks nog vlot te lezen spelling. Nu zou ik willen weten welke boeken het waren.

Bad

Nog vóór een bevriend metselaar een échte badkamer installeert, staat er in het washuis naast een wasmachine en een droogzwierder een wit geëmailleerd ijzeren ligbad op poten. Nee, niet met Louis XV-pootjes. Dat bad staat pal naast een houtkachel waarop mijn vader het badwater in een koperen ketel gloeiend heet stookt. We gaan allemaal na elkaar in bad en dat gebeurt alleen op zaterdag. In het-

zelfde water. Als het water wat afkoelt, kapt onze pa er een emmer warm water bij. Dat is echt opletten. Op tijd recht-springen is de boodschap. Als het echt héét water is, staan we in onze blote komma van het ene been op het andere te huppelen door de pijn aan onze voeten.

‘Dedjeus, ’t is precies wat te heet.’

Als we als kind een zeldzame keer in bad kakken wordt daar niet moeilijk over gedaan. Er ligt een stofblik in de kast om het drolletje uit het water te scheppen. Voortspelen maar.

Vlak naast het waskot is er ook nog een varkenskot met plaats voor één tijdelijk varken. Een varken om zelf te slachten. Het varkenskot verandert in de loop der jaren in een fietsenstalling en opslagplaats voor tuingereedschap. Later komt daar een grote diepvriezer bij.

Rond het huis is er een ruime tuin met majestueuze bomen. Aan de ene kant staan een frivole Japanse kerselaar, een forse rode beuk, een grote notenboom, en een weelderige hazelaar. Langs de oprijlaan een rij dennen van verschillende soorten: een grove den, een Europese larix, een wymouth, een douglas. Op het einde van die rij, aan de garage, een welriekende kruidnagel die alle kanten op mag groeien.

Met zeven aan tafel

We zijn met zeven thuis. Onze pa en ons ma, Pol en Liza, en mijn oudere broers Hugo en Omèr, mijn jongere broer Frank en de laatste in de rij, een nakomer, door iedereen verwend, onze zus Ilse. Ze is dan wel een meisje maar in onze jeugd noemen we haar heel broederlijk ‘onze Jos’. Dat is voor iedereen veel gemakkelijker.

Ik ben de middelste. Mijn oudste broer is tien jaar ouder, mijn zus is negen jaar jonger. Wanneer mijn zus stilaan zelf iets kan zeggen, is mijn oudste broer bijna de deur uit.

Mijn vader is boswachter. Heel officieel heet dat in zijn tijd 'Technisch beambte van Waters & Bossen'. Hij is in dienst van een federale overheidsdienst maar bij de staats-hervorming is die geregionaliseerd tot het Agentschap Natuur en Bos (ANB) van het gewest Vlaanderen.

Boswachter dus. Hij moet net iets meer doen dan de bomen in de gaten houden en stropers betrappen. Hij moet uitzoeken waar en wanneer hij met collega's bomen moet merken die bosarbeiders kunnen kappen. Hij zoekt uit waar en wanneer er nieuwe aanplantingen moeten komen.

Mijn moeder is huisvrouw. Ze heeft haar handen vol met vijf kinderen.

In de jaren vijftig, zestig en zeventig ligt er niet veel geld in de schuif bij ons thuis. Tweehonderd frank, vertelt mijn oudste broer ooit, vijf euro. En amper geld op de bank. Een straatarm gevoel heb ik nooit omdat ik niet beter weet. We zijn niet armer dan de meeste andere gezinnen in de Koning Albertstraat. In geen geval rijker.

Elke maandag mogen we een paar franken mee naar school nemen om op 'ons' spaarboekje te zetten. De onderwijzer ontvangt het geld en schrijft het over op de rekening van de ASLK, de Algemene Spaar- en Lijfrente Kas die later opgaat in de bank Fortis. Wanneer mijn broers en ik de lagere school verlaten zijn onze spaarboekjes leeg. Niet dat mijn ouders dat ooit uitleggen, daar komen we pas later achter. Allemaal geen erg, het was hun geld, ze hadden het nodig in het huishouden. Wij maar denken dat we echt aan het sparen waren.

Wat er op tafel kwam is de eenvoud zelf. Niet moeilijk doen in de keuken, geen dure ingrediënten, geen vreemde dingen uit vreemde landen. Alle groenten komen uiteraard uit de eigen tuin. Wie heeft er in die tijd in een dorp geen eigen tuin? Grote hoeveelheden aardappelen ga je halen bij groothandel Mercelis in Weelde Station. Een zak van vijftig kilogram kost vijftig frank, zestig jaar geleden. Omgerekend 1,24 euro.

Bij warme maaltijden komt het vleesaanbod niet van ver. Alles wat van het varken komt, belandt op tafel. Vettige varkenspoten is een echte lekkernij. Bloedworst. Geregeld is er stoofvlees of een rundslapje. De afwisseling bestaat uit konijn en de onvermijdelijke vissticks van Kapitein Iglo, rechtstreeks uit de zee. Via de diepvries weliswaar. En mosselen natuurlijk, dé specialiteit van onze pa, met slechts drie ingrediënten. Hij wast de mosselen eerst in water en daarna zet hij ze ook nog eens in melk. Om niet ziek te worden. Mosselen moeten vroeger goedkoop geweest zijn, anders hadden wij er nooit zoveel gegeten. Ook niet van die bakharing waarvan je drie dagen dorst hebt en met een geur die twee dagen in huis blijft hangen. Niemand maalt erom.

‘Als het middageten veel te heet is, loop je met je *telloor* maar eens rond ’t huis,’ is de suggestie van mijn vader. Uiteraard voelt er zich wel iemand geroepen.

Als er al een dessert op tafel komt is het pudding. Ofwel gewone pudding, vanille of chocolade ofwel *pierenpap*, een zoete vanillepudding met macaroni in. Luidop slurpen mag omdat die lange pieren in die puddingpap erom vragen. Als iedereen uitgelachen is, moeten we stoppen met slurpen.

De topper is natuurlijk ‘pudding zonder koken’ van het merk Saroma. Zakjes poeder die je in koude melk moet opkloppen. Binnen de kortste keren stijft het goedje op. We eten ons kleurenblind aan die *kaawe podding* met de smaak van aardbei, karamel, banaan, vanille, mokka of chocolade.

Drank op tafel? Kraantjeswater of in de zomer ook wel zoet tafelbier of groene limonade van het merk Roman.

Fruit en soms wat groenten koopt ons ma op de groentekar van Peeters-Govers. De groente- en fruitgroothandel van boerenzoon Jos Peeters en boerendochter Maria Govers uit Gierle start in de jaren vijftig in de provincie Antwerpen met rijdende winkels. Ik zie voor het eerst een kiwi. Twintig frank per stuk, een halve euro.

Op zondag zijn er koffiekoeken à volonté, grote zakken vol van altijd vrolijke buurman-bakker Theo Dilen. Drie, vier stuks per man, het maakt niet uit. Pudding, rozijnen, confituur. Suikerbommen van hier tot in Tienen, onwaarschijnlijk lekker. Alleen op zondag uiteraard want in de week zijn er geen koffiekoeken. Wie koopt er nu koffiekoeken op een werkdag?

Dierentuin

In en rond het huis is het een halve dierentuin. Er zit altijd een hond in zijn kot. De Katja, een Duitse herder als waakhond, of de Cary, een vinnige Mechelse herder, of de Verra, een gele Deense dog, zo lief en zo lomp als een kalf. Ik zie nog zo voor me hoe die met haar staart een zware asbak van het salontafeltje zwiept. In twee stukken vaneen, die asbak. Het is nog wel een cadeau van de eerste schoonzus in huis. Gelukkig is er altijd Velpon om de stukken aan elkaar te lijmen. De asbak heeft er nog jaren gestaan zonder dat onze ouders die mooie breuklijn ooit hebben gezien.

Honden. De grootste snullen die ooit bij ons rondlopen zijn Snip en Snap, twee Dalmatiërs. Wij kunnen ze niet uit elkaar houden en zij weten ook nooit wie we roepen. In die tijd kijken we als grensbewoners natuurlijk veel naar de Nederlandse televisie. We zijn dol op het komische duo Willy Walden (Snap) en Piet Muijselaar (Snip). Die overigens wel heel goed uit elkaar te houden zijn.

‘Een hond ziet de wereld met zijn neus. Een hond voelt emoties aan,’ lees ik later in de warme strip *Zijn geur na de regen* van José Louis Munuera naar de roman van Cédric Sapin-Defour. Snip en Snap zijn zich van geen enkele emotie bewust, dat weet ik wel zeker.

We hebben Snip en Snap trouwens nog maar net in huis wanneer mijn peter sterft, *nonkel Jaon*. Zijn echte naam:

Adriaan, de broer van mijn vader. Het is de eerste dode mens die ik zie. Ik herinner me zijn opgebaarde lichaam in zijn doodsbed in de boerderij in Ravels-Eel, hun geboortehuis. Rond zijn bed grote kandelaars met dikke kaarsen. Dat beeld blijft me heel mijn leven bij.

In de dierentuin loopt ook Ciska rond, een tamme landschildpad. Om er een actiever model van te maken leert mijn oudste broer Hugo Ciska zwemmen in de vijver aan het grotje van Onze-Lieve-Vrouw. Dat staat ook nog in onze tuin, helemaal verstopt in het groen. Recht tegenover het varkenskot.

Mijn broer Omèr rijdt ondertussen als peuter, zo fier als Waldo de clown, met een fiets rond het huis met op zijn stuur een tamme krielhen.

Tot zover de vriendelijke omgang met de dieren. De minder lieve omgang met dieren is een apart hoofdstuk.

Tijdloos

Van de kindertijd in het ouderlijk huis onthoud ik de strenge winters met als hoogtepunt schaatsen op straat op een ijseldag. In de strenge winter van 1962-1963, in het eerste leerjaar, win ik vlotjes de wedstrijd 'om het langst een korte broek aanhouden'. Ik denk aan de snikhete zomers en vooral de eindeloze tijd. Iedereen heeft tijd. Het woord vervelen bestaat niet in mijn jeugd. Ik zal het woord nooit leren kennen.

Naast ons huis is er jarenlang een onbebouwde lap grond, een ideaal voetbalveld. Met hoopjes truien of een stok in de grond markeren we de doelpalen. Met de kinderen in de buurt spelen we dag in dag uit, jaar in jaar uit voetbal. Een goedkope leren bal is een godsgeschenk. In het begin van de zomer krijgen we een paar *basketbalsloefen* van welgeteld vijftig frank, 1,25 euro. Met een ster op de enkel. Misschien

wel All Stars. Die hebben we dan ook elke dag aan onze voeten in de zomervakantie. Niet omdat ze speciaal zijn, gewoon omdat ze goedkoop zijn.

Als afwisseling brengt nonkel Jan, boer en een broer van ons ma, in het begin van de zomer een kar zavel. In die berg geel zand spelen we met knikkers de Ronde van Frankrijk na. De gele knikker is Jacques Anquetil of Felice Gimondi, de groene Lucien Aimar.

In onze kindertijd staat er achter het gemeentehuis van Weelde geen enkel huis. Het is een grote vlakte om vliegers op te laten of om gewoon in het gras te liggen. We maken er een bijkomend voetbalveld en heel de buurt komt meespelen. Paardenliefhebbers organiseren er een ruiterveld. De plaatselijke motorcrosser Willy Van Loon van de fietswinkel wat verderop, komt er soms oefenen met zijn motoren van vijfhonderd cc. Het grassprietje valt uit onze mond wanneer ie tientallen meters op zijn achterste wiel rijdt. Ik ruik de motorolie nog.

Op het braakliggend stuk grond gaan we kijken naar een wedstrijd kleiduifschieten of naar het vuurwerk bij het feest voor de honderdjarige.

De tijd verstrijkt en er is niets dat ik moet onthouden.

Denk ik.

Mijn vinnige moeder

Mijn moeder draagt de zomer in haar hart. Ze geeft haar smakelijke lach met veel vreugde door aan nieuwe generaties. Dat zie ik bij mijn zus en mijn broers, bij mijn zonen en mijn kleinkinderen. Mijn moeder leeft voor haar kinderen en kleinkinderen en dat doet ze nu nog, al is ze dood. Ze zit nog in ons hoofd. Ik heb een moeder om stil van te worden.

Dans les yeux de ma mère
Il y a toujours une lumière

‘In de ogen van mijn moeder is er altijd licht,’ zingt Arno in ‘Les yeux de ma mère’. Het ultieme moederlied.

Elisabeth Van Loon heet ze maar iedereen zegt Liza. Ze komt uit een plezant boerengezin met vier kinderen. Net zoals mijn moeder kunnen haar zus en haar twee broers goed lachen. Vooral de twee nonkels zijn goddelijk. Ze zijn echt grappig en ze hanteren een heel plastische taal. Wat ze vertellen zie je zo voor je ogen gebeuren. Als je niet oplet, laden ze je zakken vol met verhalen waar geen jota van klopt. Ze hebben een opmerkelijk observeringsvermogen, ze zijn rad van tong en denken snel. Je zet ze niet *in 't zak*. De zus van mijn moeder is haar vriendin door dik en dun.

In mijn jeugd rijdt nonkel Jan met ons op zondagmiddag naar de voetbalwedstrijden van tweedeklasser Turnhout, als ze thuis spelen. Als ze uit spelen, rijden we naar wedstrijden van eersteklasseploegen Lierse, Beerschot, Antwerp, Beringen of naar de Nederlandse ereklasser Tilburg. In zijn statige Citroën DS, zo'n strijkijzer met van die grote, los-

staande koplampen. Een mokkabruine of een olifantgrijze DS, hij is dol op Citroën. In die auto's zitten wij, zonder gordel, als prinsen op een troon. Nee, nonkel Jan is geen fantasieeloze boer met een dikke Mercedes.

Zijn broer Corneel, Nellis zeggen wij, rijdt in die tijd vanuit Antwerpen als verkoper rond met een IGLO-diepvrieswagen. Als hij in de Kempen is, komt hij op het einde van zijn ronde zijn ontvangsten tellen bij zijn zus. Om ons te plezieren opent hij een doos Cornetto's. We eten ons scheel aan ijs.

Vader Jacobus Van Loon, zeg maar Jaak, is een boom van een vent. In zijn topjaren 130 kilogram, droog aan de haak. Een boer met een solide fiets met een Hollands hoog stuur. Moeder Theresia Van der Moeren, mijn lieve grootmoeder Trees, is altijd op de achtergrond terwijl ze alles hoort en ziet. De ouders van mijn moeder zijn van eind negentiende eeuw. Ze hebben tijd. Mijn grootvader speelt als jonge kerel toneel, onder meer in het stuk *Bloedgeld*. Zo blijkt uit een foto van 1910. Later is hij bestuurslid van de Boerengilde.

De stamboom Van Loon gaat terug tot 1560, tot in de Gouden Eeuw van Antwerpen. Al merk ik daar nooit iets van. Voor zover ik kan nagaan zijn al mijn voorouders langs moederskant kleine boeren met wat koeien, varkens, schapen en geiten.

Het staat vast dat ik langs moederskant Nederlandse wortels heb. In de zestiende eeuw zien de voorouders van mijn moeder het licht in Middelbeers, Oostelbeers en Westelbeers. Nu bij de gemeente Oirschot in de provincie Noord-Brabant. In de zeventiende eeuw steekt de stam Van Loon in het Hertogdom Brabant de denkbeeldige grens over naar de Antwerpse Kempen. Geboortedorpen zijn dan Weelde, Ravels, Merksplas, Hoogstraten, Baarle-Hertog.

Mijn moeder gaat niet graag naar school. Ze heeft veel heimwee. In de jaren dertig van de vorige eeuw zijn kinderen een heel trimester van huis weg, zonder nieuws van hun

omgeving. Haar verblijf in het internaat van Het Spijker in Hoogstraten eindigt vroeg, vanaf haar veertiende blijft ze thuis, de schoolplicht zit erop. Dat vindt haar vader geen probleem want er is werk genoeg op de boerderij. Koeien melken, koren pikken, op zolder hooi aantrappen. Voor haar lelijke hoest heeft niemand aandacht.

Ze beleeft een absolute hoogdag wanneer ze op haar twaalfde voor het eerst in haar leven in een auto mag zitten. Er zijn dan nog maar een paar auto's in het dorp. Die van de notaris en die van *meneer dokter*. Ze mag met de dokter meerijden van Weelde naar Turnhout en terug, twee keer twaalf kilometer. Een hele onderneming.

Brief

Van de lagere school in Het Spijker houdt ze heel haar leven een wondermooi handschrift over. Mijn zus bewaart nog een nieuwjaarsbrief die mijn moeder als dertienjarige schrijft. Het is een zeer ernstige, kleurrijke brief met op de voorpagina in diepdruk een draagmand vol roze bloemen. De school en mijn moeder kijken op geen hoofdletter om de hulp van de Heer in te roepen.

Ik heb de brief letterlijk overgetikt, in de oude spelling en met een enkele schrijffout of een leesteken op de verkeerde plek. Wie die Onkel is, weten we niet.

Zeer lieve Onkel,

Met nieuwe blijdschap heb ik den dag van 't nieuwe jaar zien aanbreken, omdat hij mij de gelegenheid schenkt, U te zeggen, al wat mijn kinderhart aan liefde en dank bevat.

Aanvaard dan; lieve Onkel, de vurige wenschen die ik ten hemel stuur voor Uwe volmaakte gezondheid en de vervulling val al Uw verlangens. Moge de Heer

Uwe levensdagen tot het uiterste verlengen om 't geluk van Uw familie en tot mijn allergrootste genoegen.

Wat mij betreft, liefste Onkel, ik beloof U, mijn beste te doen om het heil, dat de Hemel U schenken zal te vermeerderen en te volledigen. 'k Wil U voortaan nog meer minnen en dankbaar zijn.

Het is in deze gevoelens, beste Onkel, dat ik U mijn welgemeende nieuwwjaarswenschen aanbied

Uw zeer toegeneegen nichtje

Eliza Van Loon.

Weelde, 1 januari 1934.

'Moge de Heer Uwe levensdagen tot het uiterste verlengen.'

De grootouders Van Loon voeden hun kinderen streng katholiek op zoals het gepast is in die tijd. Aan de schalksheid van mijn moeder, tante en ooms te zien, vallen de gevolgen van die katholieke opvoeding nogal mee.

Toch beleeft mijn moeder als twaalfjarige een pijnlijke ervaring in Het Spijker. Op een avond barst er een hels onweer los en van de schrik kruipt ze op de slaapzaal bij een vriendin in bed. Wanneer een non de twee meisjes in hetzelfde bed ontdekt, breekt de hel los. Ze scheldt mijn moeder en haar vriendin de huid vol voor iets waarvan ze geen benul hebben. Mijn moeder vindt dat heel onrechtvaardig. Heel haar leven verwijt ze de nonnen dat ze niet uitgingen van kinderlijke onschuld.

De angst voor onweer verdwijnt nooit bij mijn moeder. Bij onweer is iedereen onrustig en dan moeten we onder tafel gaan zitten. In mijn herinnering loopt onze pa rond de tafel, sprenkelend met een gewijd palmtakje. Wij maar lachen. Het tafereel is een stille dood gestorven.

Heel mijn jeugd is mijn moeder nadrukkelijk aanwezig. Ze is er altijd en overal. Vanaf het zesde leerjaar ga ik naar

het internaat van het Klein Seminarie in Hoogstraten, *het pastoorsfabriekske*. Eind jaren zestig vlieg je daar binnen op zondagavond en mag je weer buiten op zaterdagmiddag. Wanneer mijn vader en mijn moeder mij daar voor de eerste keer achterlaten, vertrekt mijn moeder met tranen. Die ze probeert te verstoppen. Afscheid nemen kan ze niet zo goed. Op één keer na.

Veldwachter op de dansles

Wanneer er bij ons thuis door de verbouwing in de leefkamer meer plaats komt, is er ook ruimte voor de dansles. Mijn ouders volgen, net zoals veel bevriende koppels, klasieke dansles bij de Dansliga, nu Danssport Vlaanderen. Elke maandag trekken ze naar de parochiezaal van Sint-Michiël in Weelde. Thuis gaan tafels en stoelen aan de kant om te oefenen.

Wij zitten op de eerste rij te kijken naar bijzondere uitvoeringen van de quickstep, de tango, de chachacha, de jive, de paso doble. Mijn moeder danst goed, met een pink omhoog. Mijn vader kan de maat niet houden, hij vertrekt dus ook altijd te laat. Hij wappert altijd met zijn handen alsof hij gaat opstijgen. De chachacha start altijd met de woorden 'wiegen, wiegen, chachacha'. Wij vinden het hoogst vermakelijk.

Mijn moeder beleeft heerlijke tijden wanneer ze bij de repetities in de parochiezaal met mannen kan dansen die het beter kunnen dan mijn vader. Dan vliegt ze over de dansvloer. Met haar hoofd in de juiste richting en de ellebogen netjes omhoog. Ze geniet van haar dansschoenen die goed schuiven.

Ook de veldwachter van het dorp en zijn vrouw volgen de dansles. Als de garde bij ons op bezoek is en mijn vader niet thuis is, oefent hij met mijn moeder geregeld wat dans-

passen. Het is een beeld om nooit te vergeten, de veldwachter in kostuum, op klaarlichte dag, niet met de poppen maar met mijn moeder aan 't dansen. Zijn diensttas zwiert hij dan van zijn buik op zijn rug. De broeksriem met holster en pistool geeft ie een kwartslag. Zijn kepie op de vensterbank.

In de tussenkeuken staat een muziekmeubel met een radio en een wonderbaarlijke uitklapbare pick-up. Je kan er vijf lp's na elkaar mee draaien. Om alles goed te onthouden plakt ons ma etiketten op de *singeltjes* met de namen van de dansen. Zo klinken door het huis 'Pour un flirt' van Michel Delpech of 'Foxy Foxtrot' van Nico Haak.

Het zijn gelukkige jaren voor mijn ouders, denk ik. Mijn moeder heeft wel geregeld last van astma en de hoestbuien zijn niet te tellen. Het helpt ook niet dat er jaren aan een stuk een houtkachel brandt die veel stof geeft. En we hebben ook een gezellige open haard die nog méér stof doet opwaaien.

Praten

'Tegen je moeder kan je niet liegen,' zegt Arno Hintjes in de boeiende documentaire *Arno: Rock'n'Roll Godverdomme*. Hij heeft gelijk.

Mijn moeder zit nooit om een woord verlegen. Niet dat ze zo verstandig is of vindt dat ze veel te zeggen heeft. Ze laat zich gewoonweg niet doen. Bij moeilijke onderwerpen luistert ze aandachtig en stelt ze vragen. Als kind krijgen we geregeld complimenten. Ook niet te veel want niemand hoeft hoog van de toren te blazen.

In gesprekken laat mijn moeder nooit stiltes vallen. Dat vindt ze zonde van de tijd. Een stilte vindt ze bijzonder onaangenaam, gaten moet je dicht praten. De signalen daarvoor zijn *on* op zijn Frans uitgesproken of *jèjè*. Wie die signalen opvangt moet voortpraten over het maakt niet uit

wat. Soms onderbreekt ze zichzelf om over een ander onderwerp te beginnen. Niet dat het ene onderwerp beter of interessanter is dan het andere, nee, het is gewoon om te vermijden dat ze iets vergeet aan te snijden.

Wanneer ik haar na een reis in het Midden-Oosten summier probeer uit te leggen hoe de strijd tussen de moslims en de joden zo ongeveer in elkaar zit, zit ze in haar hoofd al klaar met de mededeling dat er iemand in het dorp is gestorven die ik waarschijnlijk wel ken.

Haar uitleg van de achtergrond van mensen is leerrijk en verkwikkend.

‘Hoe, jij kent die niet?’

‘Nee, ma, ik ken die niet. Is die niet van jouw leeftijd?’

‘Maar nee gij, die is veel jonger. Ge moet die toch kennen. Die haar broer heeft altijd op de bank gewerkt en die andere broer was een heel felle boer in de Overhei.’

‘Nee ma, ik ken die familie niet.’

‘Ik heb altijd gedacht dat gij die kende.’

‘Heeft die geen frituur gehad in Zondereigen?’ vraag ik dan om de levensloop van de zoveelste voor mij onbekende dode af te ronden.

Ze schiet in de lach en ze loopt daarbij alle klinkers af: hahaha, hehehe, hihihhi, hohoho, huhuhu. Met veel nadruk. Niemand van ons heeft problemen met de klinkers.

Het dorp passeert, een dorp als een ander. Zoals ‘Het dorp’ van Zjef Vanuytsel.

och, ’t is een dorp als een ander

toch word j’er wat triest van

als j’er eventjes weg bent

want j’hebt er zoveel goeie vrienden gekend

je had er je schuilplaats

je kende elk straatje

en dat vergeet je toch niet zo snel